

ПРОФИЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ЯВЛЕНЬ В ДЕТСЬОЇ СРЕДІ

Т.И. Ковальчук, О. А. Середюк

Анотація. На основі вивчення соціально-педагогічної літератури здійснено аналіз сутності та проявлення негативних явищ в дитячій середі, їх руйнівного впливу на розвиток особистості. Обґрунтовано напрямки соціально-профілактичної роботи (на прикладі Билилівської гімназії Ружинського району). Освітлено особливості дослідницької роботи, передбачаючої урахування та експериментальну перевірку методик соціально-педагогічної профілактики негативних явищ в дитячій середі сільської місцевості.

Ключові слова: негативні явища, дитяча середа, залежність, алкоголізм, куріння, наркоманія, СПИД, хвороби, поширювані статевим шляхом.

PREVENTION OF NEGATIVE PHENOMENA AMONG CHILDREN

T. I. Kovalchuk, O. O. Serediuk

Abstract. On the basis of social and educational literature the analysis of the nature, the manifestation of negative phenomena among children and their destructive influence on personality development of said children was carried out. Social and preventive work by the example of Bilylivska school in Ruzhin district was substantiated. The peculiarities of the experimental work involving the incorporation of experimental verification methods of social and educational prevention of negative phenomena among children in rural areas were highlighted.

Keywords: negative phenomena, children's environment, dependence, alcoholism, smoking, drug addiction, AIDS, sexually transmitted infections.

УДК 378:147

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

К.В. КОЗУБЕНКО, викладач,

Вінницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ

E-mail: Slavia_77@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано різні підходи науковців щодо визначення понять «компетентність», «професійна компетентність», «комунікативна компетентність». Охарактеризовано компетентності, якими повинен володіти фахівець із туристичного обслуговування. Розглянуто комунікативну компетентність як найважливіший складник професійної компетентності фахівців з туристичного обслуговування.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, комунікативна компетентність, складові комунікативної компетентності, фахівці з туристичного обслуговування.

Актуальність (Introduction). На сьогодні відбувається розширення сфер туристичного обслуговування, дослідження нових територіальних об'єктів, вивчення нових географічних понять, а також надання нових послуг, які тісно пов'язані з комунікативною компетентністю особистості, що надає ці послуги. Фахівець з галузі туризму – це людина, яка займається реалізацією комплексу туристичного обслуговування як на території України, так і за її межами. До найбільш значущих послуг віднесемо організацію, формування, продаж, обслуговування туристичного пакету клієнтів. Із впевненістю стверджуємо, що на сьогодні це є одна з найпопулярніших професій на ринку праці. Насамперед туризм є одним із джерел поповнення Державної скарбниці України, тому комунікативна компетентність у контексті

© К. В. Козубенко, 2016

професійної підготовки фахівців туристичного обслуговування набуває особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent rescarches and publications). Комунікативна компетентність, формування комунікативних умінь і здібностей неодноразово ставали предметом дослідження як зарубіжних (О. Аршавска, Г. Штейнталь А. Леонтъев, Л. Орбан-Леймбрик, Л. Петровська), так і українських науковців, зокрема Ф. Бацевича, Л. Козак, Ю. Федоренко, Т. Шевчук та ін.

Мета (Purpose). З'ясування сутності поняття «комунікативної компетентності» в контексті професійної підготовки фахівців із туристичного обслуговування.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, вивчення передового досвіду.

Результати (Results). Розвиток туристичного бізнесу в Україні за останнє десятиліття здобув великого попиту, тому в Україні з'являються все нові і нові туристичні організації. Щоб бути конкурентоспроможним необхідно постійно вдосконалювати якість надання послуг, технології обслуговування і підвищувати фаховий рівень працівників із туристичного обслуговування.

Якщо звернутися до історії туризму, то можна відзначити значні зміни в цій галузі. В минулому людей задовольняла мандрівка, з метою дослідження основних територій, зручних для проживання та різних видів діяльності, а також людська цікавість, бажання пізнати навколишній світ. Наразі мотивація туристичних послуг дещо інша, значно глибша. Насамперед туристи звертають увагу на якість надання послуг різними фірмами у сфері організації подорожей та їх проведення і тому що краще фахівець буде володіти навичками комунікативної компетентності, тим результативніше відбудеться пізнання між працівником туристичної фірми та клієнтом тих послуг, що необхідні для задоволення потреб туриста. Необхідно враховувати особливості клієнтів, які розрізняються за віковою категорією, психологічною спрямованістю, соціальним статусом, рівнем культури та ін. Крім того, такий фахівець має бути психологічно врівноваженим за будь-яких обставин і володіти своїм голосом навіть у найнесподіваніших ситуаціях, а також вмінням приймати спонтанні та нестандартні рішення. Мова йде про здатність швидко знаходити найсприятливіший тон і потрібну форму спілкування з клієнтами та співробітниками, розуміння ситуації, гнучкість у розмові на засадах чуйності та співчуття, простоти і природності спілкування, об'єктивність підходу до поведінки інших [5, с.202]. Саме таких фахівців із туристичного обслуговування має підготувати вища школа. Отже, завдання вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації — підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Підготовка майбутніх фахівців із туристичного обслуговування здійснюється на основі Галузевого стандарту, в якому вказуються загальні та фахові компетентності, якими повинен володіти фахівець з туристичного обслуговування, зокрема виділимо найбільш значущі, такі як: здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури; здатність розглядати суспільні явища в розвитку і конкретних історичних умовах; здатність працювати з інформацією у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах; володіти знаннями літературної мови та ділового (професійного) дискурсу на рідній та іноземній мові, здатність до роботи в іншомовному середовищі; здатність здійснювати комунікаційну діяльність; здатність працювати в міжнародному середовищі; здатність до критики та самокритики; здатність виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості; здатність до формування культури мислення, її сприйняття; здатність формувати нові ідеї (креативність); здатність застосовувати анімаційне обслуговування туристів; позитивно ставитися до несхожості інших культур. Отже, молодший спеціаліст із туристичного обслуговування повинен мати широкі спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, а також мати навички взаємодії, співробітництва з широким колом осіб (колеги, керівники, клієнти) для впровадження професійної діяльності. Одним із рушійних складників професійної діяльності таких фахівців є комунікативна компетентність.

У Постанові Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 року зазнача-

ється, що «комунікативна компетентність — це здатність особистості застосовувати у конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями». [7]

Зарубіжні та вітчизняні науковці по-різному тлумачать поняття «комунікативна компетентність» (див. табл. 1).

Тлумачення поняття «комунікативна компетентність»

Таблиця 1

Зарубіжні науковці Комунікативна компетентність – це	Вітчизняні науковці Комунікативна компетентність – це
поєднання знань з різних дисциплін, за допомогою яких індивід може орієнтуватися в різних ситуаціях, міжособистісних відносинах, досягаючи поставлених цілей» (Л.Е.Орбан-Лембрик) [8; с. 125]	інтегральна якість особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічні прояви у професійній діяльності. (М.Галицька) [3, с. 43]
рівень майстерності людини у міжособистісному спілкуванні і спирається, перш за все, на психологічні знання про себе та інших, а також на обрану стратегію в спілкуванні і комплекс відповідних умінь (А.А.Леонтьєв) [6, с. 219].	заснована на знаннях та досвіді здатність орієнтуватися у ситуаціях професійного спілкування, розуміти мотиви, інтенції та стратегії поведінки (як свої власні, так і студентські), рівень освоєння технології та психотехніки спілкування, у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні налаштування, загальна спрямованість та педагогічна позиція особистості (Т.Шевчук) [9]
як здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно, у взаємодії зі співрозмовником у різних сферах спілкування (М.Н.Вятютнев) [2]	це сукупність знань про спілкування в різноманітних установах і з різними комунікантами, а також знань вербальних і невербальних засад інтеракції, умінь їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата (Ф.Бацевич) [1]

Проаналізувавши різні тлумачення терміну «комунікативна компетентність», побачили, що кожен із науковців має власну позицію, але більшість з них є одноставними в тому, що компетенція – це знання, а компетентність – уміння ними користуватися у життєвих ситуаціях та у процесі спілкування з різними комунікантами. Необхідно зазначити, що на сьогодні немає жодного конкретного визначення, яке б відображало діяльність фахівців з туристичного обслуговування, але вважаємо, що найбільш об'єктивним для спеціалістів цієї галузі є тлумачення Ф.Бацевича, яке надалі будемо використовувати.

Щодо структури комунікативної компетентності, то її складові частини недостатньо прописані науковцями і не мають загальноприйнятого й однозначного трактування. Зокрема, дослідники виокремлюють від трьох і більше його компонентів, які становлять структуру комунікативної компетентності. Однак окремі з них є повторюваними в більшості наукових розвідок, присвячених розглядуваному поняттю. Детальніше проаналізуємо складники комунікативної компетентності

- знання особистості співбесідника; зворотного зв'язку в комунікації, що передбачає врахування психологічних особливостей (темпераменту, переваг, уподобань тощо) адресата, його соціальних ролей; уміння долати психологічні «фільтри», розбивати психологічні «щити»; уміння володіти навичками декодування «мови тіла» співбесідника (паралінгвістичних засобів) (Ф. Бацевич, А.Кідрона, Г.Нестеренко, М. Обозов, Л. Петровська та ін.);
- контролю власної мовленнєвої поведінки, емоцій тощо (Ф. Бацевич, А.Кідрона, М. Обозов, Л. Петровська та ін.);
- постійної орієнтації в умовах та ситуації спілкування (Ф. Бацевич, М. Обозов, О. Мудрик та ін.).

Крім того, є низка науковців, які визначають інші складники комунікативної компетен-

тності, наприклад: комунікативні інтенції (утримування в пам'яті сказаного і постійна кореляція плину спілкування з метою мовця, його проміжними та кінцевими результатами) (Ф.Бацевич); дотримання комунікативних стратегій, що дають змогу досягти необхідного результату комунікації (Ф.Бацевич); орієнтації і підтримання самого процесу спілкування, тобто контролю за цим процесом (Ф.Бацевич); навички та уміння завершувати комунікацію, виходити з неї, контролювати посткомунікативні ефекти (Ф.Бацевич); знання закономірностей риторики та мови жестів (Н.Задорожна, Г.Нестеренко); розуміння можливостей розвитку власних комунікативних компетенцій (Г.Нестеренко); готовність і володіння вміннями будувати, підтримувати позитивний контакт з людьми (Ю. Жуков, Г. Нестеренко, Л. Петровська); високий рівень володіння мовними засобами; (О.Аршавська, Д.Ізаренков, Н.Задорожна, Ю.Федоренко); розумові здібності особистості та мовленнєву діяльність (М.Вятютнев); мовну і соціальну компетентність (О.Аршавська).

Найважливішими складовими частинами комунікативної компетентності лінгвісти [1, с.140] вважають: мовну, дискурсивну, соціолінгвістичну, ілокутивну, стратегічну, соціокультурну. На нашу думку зазначені складники є найбільш значущі для фахівців з туристичного обслуговування:

- мовна (під час своєї професійної діяльності фахівець повинен аналізувати історичні події та процеси, будувати комунікаційну мережу для обміну інформацією та зворотного зв'язку, вести кореспонденцію, документально оформляти управлінське рішення, вміти спілкуватися рідною та іноземною мовою у професійному середовищі);

- дискурсивну (компетентний фахівець повинен застосовувати на практиці знання професійного дискурсу, термінологію свого фаху, джерел поповнення лексики сучасної української літературної мови);

- соціолінгвістичну (висококваліфікований спеціаліст цієї галузі діяльності повинен дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки та моралі в міжособистісних відносинах, адаптуватися до нових ситуацій);

- ілокутивну (вміти підбирати робочі матеріали, працювати з поштою, розсилати кореспонденцію, відповідати на запити клієнтів, туристів, партнерів, агентів зі збуту, знати комунікативні технології телефонних переговорів, правил ділової переписки);

- стратегічну (брати ефективну участь у спілкуванні, добираючи правильну стратегію і тактику спілкування);

- соціокультурну (розуміти традиції та звичаї інших культур, уміти виявляти толерантне ставлення, виконувати конституційні обов'язки, дотримуватися норм законодавства).

Однією із складових частин комунікативної компетентності є мовна. Недотримання та порушення фахівцем із туристичного обслуговування мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його подальшій кар'єрі, [4, с. 3] тому знання з мови мають бути ґрунтовними і при цьому мовець повинен знати правила спілкування, дотримуватися мовного етикету під час спілкування.

Ф.С.Бацевич під мовною компетентністю розуміє «знання учасниками комунікацій мови (мовного коду), тобто правил, за якими формуються правильні мовні конструкції та повідомлення, здійснюється їх трансформація». Також лінгвіст зауважує, що учасники спілкування повинні володіти засобами мови, якою вони спілкуються, знати закони їх використання [1, с. 138]. Лише за таких умов відбудеться результативний процес спілкування, який принесе певній фірмі позитивний імідж. Такої ж думки і науковці О.О. Леотьев, Ю.М. Ємельянов, Л.І. Божович.

Г.Штейнталь визначає мовну компетентність як «здатність говорити, тобто з одного боку, фізіологічну здатність видавати артикуляційні звуки, з іншого боку, сукупний зміст внутрішнього світу, який передує мові і повинен бути виражений за допомогою мови» [10, с. 48].

Мовна компетентність фахівця має бути правильною, точною, доречною, чистою, етикетною, нормативною, щоб і надалі клієнт мав бажання працювати саме з цим, а не ін-

шим фахівцем, таким чином, бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Отже, молодший спеціаліст з туристичного обслуговування, переступивши поріг вишу повинен усвідомлювати роль комунікативної компетентності у своїй сфері діяльності, як засобу самореалізації та координації професійної діяльності і постійно дбати про її вдосконалення.

Висновки і перспективи (Discussion). Комунікативна компетентність фахівців у сфері туризму посідає вагомe місце у професійній діяльності, а рівень її сформованості допоможе реалізувати себе як висококваліфікованими та конкурентоспроможними спеціалістами на ринку праці.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані із розробкою засобів формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з туристичного обслуговування.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С.Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
2. Вятютнев М. Н. Традиции и новации в современной методике преподавания русского языка / М. Н. Вятютнев // Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы. – М., 1986. – 34 с.
3. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. // Освітологічний дискурс. — 2015. — № 2 (10)
4. Козієвська О. І. Особливості формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців : дис. ... кандидата наук з державного управління. - К., 2003. – 275 с.
5. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посібник / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков — К. : Вища шк., 2000. — 288 с.
6. Леонтьев А. А. Психология общения : учеб. пособие / А. А. Леонтьев. — М. : Смысл, 2005. — 365 с.
7. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // zakon2. rada.gov.ua/ laws/1392-2011-%DO%BF](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/1392-2011-%DO%BF).
8. Орбан-Лембрик Л. Е. Психология управления : посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
9. Шевчук Т. О. Комунікативна компетентність викладача як вираження його педагогічної позиції духовної сутності // Наукові праці. Педагогіка. Випуск 176. Том.188. — 117 с.
10. Штейнталь Г. Грамматика, логика и психология / Г. Штейнталь. – М., 1964. – Ч. I. – 200 с.

References

1. Batsevich, F. S. (2009) *Osnovi komunikativnoyi lingvistiky* : pidruchnik [Fundamentals of communicative linguistics: Tutorial] . «Akademlya», 376.
2. Vyatyutnev, M. N.(1986) *Traditsii i novatsii v sovremennoy metodike prepodavaniya russkogo yazika* [Tradition and Modern Methods in novatsyy prepodavanyya of Russian language], 34.
3. Galitska, M. M. (2015). *Skladovi komunikativnoyi kompetentnosti studentiv vischih navchalnih zakladiv* [Warehouse communicative competence of students in higher education.]. // *Osvitologichniy diskurs*. — 2 (10)
4. Kozievska, O. I. (2003). *Osoblivosti formuvannya kulturi movlennya u profesynly dlyalnostl derzhavnih sluzhbovtslv* [Features of formation of speech in the professional activity of civil servants. Kiev, – 275.
5. Kucheryaviy, I. T. (2000) *Tvorchist – osnova rozvitku potentslynih dzherel osobistosti : navch. Posibnik* [Creativity - the basis of potential sources of personality: teach. manual]. *Vischa shk.*, 288 s.
6. Leontev, A. A. *Psihologiya obscheniya* : ucheb. posobie / A. A. Leontev. — M. : Smyisl, 2005. — 365 s.

7. Pro zatverdzhennya Derzhavnogo standartu bazovoYi I povnoYi zagalnoYi osvlti [On approval of the State Standard of completed education: Cabinet of Ministers of Ukraine]: Postanova Kabinetu Ministriv UkraYini № 1392 vld 23 listopada 2011 r. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: [http // zakon2. rada.gov.ua/ laws/1392-2011-%DO%BF](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/1392-2011-%DO%BF).

8. Orban-Lembrik, L. E. (2003). Psihologiya upravlinnya : posibnik [Management Psychology: A Handbook]. Akademvidav, 568.

9. Shevchuk, T. O. Komunilkativna kompetentnist vkladacha yak virazhennya yogo pedagogichnoyi pozitsiyi duhovnoyi sutnosti [Communicative competence as an expression of his teacher teaching positions spiritual essence]. Naukovi pratsi. Pedagogika. Vipusk 176. Tom.188. — 117 s.

10. Shteyntal, G. (1964). Grammatika, logika i psihologiya [Grammatika, Logic and Psychology]. 200.

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ТУРИСТИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

К.В. Козубенко

Аннотация. В статье проанализированы различные подходы ученых к определению понятий «компетентность», «профессиональная компетентность», «коммуникативная компетентность». Охарактеризованы компетентности, которыми должен обладать специалист по туристическому обслуживанию. Рассмотрена коммуникативная компетентность как важнейшая составляющая профессиональной компетентности специалистов по туристическому обслуживанию.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, коммуникативная компетентность, составляющие коммуникативной компетентности, специалисты по туристическому обслуживанию.

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING FOR TOURIST SERVICES

K.V. Kozubenko

Summary. The article deals with the scientists' different approaches in determining the concepts of "competence", "professional competence", "communicative competence". The competences which should have a specialist in tourism services have been characterized. Communicative competence as the most important component of professional competence of specialists in tourism services has been analyzed.

Key words: competence, professional competence, communicative competence, components of communicative competence, professionals in tourism services.

УДК 373.3.091.3:62

РОЗВИВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ РУЧНОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Н.В. КОТЕЛЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Кіровоградський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

E-mail: youliana15@yandex.ua

Анотація. У статті здійснено аналіз впливу роботи з різними матеріалами на уроках трудового навчання на розвиток особистості молодшого школяра. Виокрем-

© Н. В. Котелянець, 2016